

Менеджмент

УДК 330.313:631.11

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18156600>

**Стан та розвиток ресурсного потенціалу аграрних підприємств в умовах
інституційних змін: аналітичний аспект**

Чернов Михайло Георгійович

аспірант кафедри менеджменту,

Одеський державний аграрний університет,

65039, м. Одеса, вул. Канатна 99,

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9520-8989>

Прийнято: 14.12.2025 | Опубліковано: 29.12.2025

Анотація: Трансформація аграрного сектору економіки України як комплексний процес втілення аграрної реформи та інституційних змін у податковій сфері, відносинах власності, формуванні земельного потенціалу обумовлюють пріоритетність проблеми забезпечення управління розвитком ресурсного потенціалу аграрних підприємств. Пошук шляхів підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу має ґрунтуватись на аналітичній основі, що складається з індикаторів досягнутого ступеня його використання. **Метою** статті є обґрунтування методичного підходу до визначення потенційно можливих показників використання ресурсного потенціалу аграрного підприємства. **Методичною основою** проведеного дослідження послужили монографічний, розрахунково-конструктивний та економіко-статистичний методи і теорія середніх величин. Аналітичний аспект досліджуваної проблеми реалізовано за допомогою прийомів економіко-статистичного методу: рядів і показників динаміки, аналітичного вирівнювання рядів динаміки та виявлення тренду, розрахунку середньої прогресивної

величини на основі середньої геометричної, таблично-графічного прийому, прийому порівнянь.

У результаті проведеного дослідження на прикладі показника технологічної ефективності - врожайності основних товарних та стратегічних прибуткоутворюючих сільськогосподарських культур аграрних підприємств Півдня України: озимої пшениці та соняшнику, - виявлено потенційно можливі показники та резерв їх підвищення. На основі показника потенційної врожайності аналізованих сільськогосподарських культур виявлено недоотриману суму показників доходу і валового прибутку від реалізації продукції. Проведений аналіз дозволив констатувати наявні резерви підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу в підприємствах малого та середнього аграрного бізнесу.

Висновки. Розглянутий методичний підхід до оцінки ступеня досягнення потенційних показників технологічної ефективності дозволяє виявити значні невикористані резерви щодо досягнутого рівня ефективності використання аграрного ресурсного потенціалу на мікрорівні та може бути рекомендований як інструмент розробки аналітичної основи для обґрунтування стратегії розвитку ресурсного потенціалу підприємств аграрного бізнесу.

Ключові слова: аграрний ресурсний потенціал, технологічна ефективність, потенційна врожайність, середня прогресивна врожайність, графічний прийом, трендова модель, резерви підвищення ефективності; використання ресурсного потенціалу.

**The state and development of the resource potential of agricultural enterprises
in the context of institutional changes: an analytical aspect**

Mykhailo Chernov,

Postgraduate student,

Department of Management,

Odessa State Agrarian University,

65039, Odessa, Kanatnaia str., 99

ORCID: [https://orcid.org/ 0009-0003-9520-8989](https://orcid.org/0009-0003-9520-8989)

Abstract: The institutional transformation of the agrarian sector of the economy of Ukraine as a complex process of implementing agrarian reform and institutional changes in the tax sphere, property relations, and the formation of land potential determine the priority of the problem of ensuring the management of the development of the resource potential of agricultural enterprises. The search for ways to increase the efficiency of the use of resource potential should be based on an analytical basis consisting of indicators of the achieved degree of its use. **The purpose** of the article is to substantiate a methodological approach to determining potentially possible indicators of the use of the resource potential of an agricultural enterprise. **The methodological basis** of the conducted research was monographic, calculation-constructive and economic-statistical methods and the theory of average values. The analytical aspect of the problem under study was implemented using the methods of the economic-statistical method: series and indicators of dynamics, analytical alignment of series of dynamics and trend detection, calculation of the average progressive value based on the geometric mean, tabular-graphic method, and method of comparisons.

As a result of the study conducted on the example of the indicator of technological efficiency - the yield of the main commodity and profitable agricultural crops of agricultural enterprises in the South of Ukraine: winter wheat and sunflower,

potentially possible indicators and a reserve for their increase were identified. Based on the indicator of the potential yield of the analyzed agricultural crops, an under-received amount of income and gross profit from product sales was identified. The analysis made it possible to state the available reserves for increasing the efficiency of resource potential use in small and medium-sized agricultural businesses.

Conclusions. The considered methodological approach to assessing the degree of achievement of potential indicators of technological efficiency allows identifying significant unused reserves in relation to the achieved level of efficiency of the use of agricultural resource potential at the micro level and can be recommended as a tool for developing an analytical basis for substantiating the strategy for developing the resource potential of agricultural business enterprises.

Keywords: agricultural resource potential, technological efficiency, potential yield, average progressive yield, graphic technique, trend model, reserves for increasing efficiency; use of resource potential.

Постановка проблеми. Аграрний сектор України по праву залишається пріоритетною сферою національної економіки і підтверджує цей пріоритет в часи повномасштабної воєнної агресії проти України попри значні втрати і руйнування ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств та інфраструктури аграрного ринку. У той же час за результатами наукових досліджень вчені констатують низький рівень ефективності використання окремих складових та ресурсного потенціалу в цілому, застарілу матеріально-технічну базу, низький потенціал біологічних активів, кадрову кризу як наслідок нестачі кваліфікованих трудових ресурсів, здатних здійснювати управління виробництвом та виконання технологічних процесів в умовах цифрової економіки. Цим актуалізується проблема наукового і методичного супроводу управління формуванням та ефективним використанням ресурсного потенціалу з урахуванням викликів глобального ринку аграрної продукції та загроз зовнішнього середовища, що вимагає діагностики сучасного стану

використання ресурсного потенціалу та обґрунтування напрямів удосконалення управління його використанням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема стану та управління використанням ресурсного потенціалу аграрних підприємств є досить популярним предметом дискусій та наукових публікацій. Науковці звертають увагу на різні аспекти вирішення окресленої проблеми. Так, Суліма Н. М., Гуцул Т. А., Боровик Н. В. проводять всебічний аналіз використання окремих елементів ресурсного потенціалу, пов'язують вирішення проблеми з інноваційним розвитком та констатують, що процес розвитку ресурсного потенціалу «...вимагає комплексного підходу, який включає в себе розгляд різноманітних аспектів, таких як: впровадження новітніх технологій, розвиток людських ресурсів, створення інноваційної культури, диверсифікацію продукції та бізнес-моделей, забезпечення фінансування інноваційних проектів» [1].

Степаненко С.В., продовжує дослідження інноваційного аспекту і зазначає, що «Інноваційна спрямованість розвитку бізнесу у поєднанні з актуалізацією соціальних та екологічних аспектів вимагає зміни стратегічних підходів до використання наявних ресурсів» [2]. При цьому автор звертає увагу на таку нову складову ресурсного потенціалу, як інтелектуальний капітал з позиції його невичерпності, що, на його думку, «...значною мірою формує стійкі конкурентні переваги господарюючого суб'єкта» [2].

Саламін О. та Поперечний С. вивчають проблему формування ресурсного потенціалу у різних за розмірами аграрних підприємствах та пов'язують вирішення проблеми підвищення ефективності його використання з перепрофілюванням підприємств та формуванням саморегульованих економічних систем [3], а Приступа В.І. обґрунтовує засади структурної декомпозиції ресурсного потенціалу з огляду на високий рівень ризику діяльності «... через високий рівень монокультурного спрямування сільського господарства» [4].

Дискусійним є й питання ефективності використання ресурсного потенціалу та окремих його складових в підприємствах аграрного сектору, що

обговорюється в наукових публікаціях. Глибокі обґрунтування методичного підходу та формування системи показників ефективності використання окремих складових ресурсного потенціалу аграрних підприємств закладені академіком В.Г. Андрійчуком [5].

Серед останніх досліджень цим питанням присвячені публікації Вініченка І.І. та Сороки Ю.О. [6], колективу вчених у складі Трегобчука В.В., А.М. Юзефовича, Крисанова Д.І. та інших [7], Петренко О. і Македонського А. [8]. Окремі дослідження відрізняються новими підходами до методики оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу. Так, Стахів О. А. та Адамчук Т.Л. пропонують матричний метод, який дозволяє виявляти невикористані резерви ресурсного потенціалу [9].

У останніх публікаціях виокремлюються й нові аспекти у дослідженнях ресурсного потенціалу. Його формування в умовах інформаційного суспільства досліджується Згурською О.М. [10], роль ресурсного потенціалу у забезпеченні інноваційної диверсифікації аналізують Шевченко А., Петренко О., Нікіфорчук М. [11].

Беззаперечним залишається й той факт, що «...на сьогодні не існує альтернативи активному державному регулюванню, направленому на формування, відновлення та використання ресурсного потенціалу вітчизняного аграрного сектора. У зв'язку з цим необхідно забезпечити оптимальну структуру ринкових і суспільних важелів впливу на ресурсний потенціал» [12, с. 51].

Управлінські аспекти ефективності використання ресурсного потенціалу також є в центрі уваги науковців. Так Кустрич Л.О. звертає увагу на необхідність розробки ресурсної стратегії в управлінні аграрними підприємствами [13]. Смолич Д.В., Тимошук І.В. розглядають «... управління ресурсним потенціалом крізь призму загальних функцій менеджменту, таких як планування потреби в ресурсах, організація ресурсного забезпечення підприємства, мотивація та контроль» [14, с. 79].

Серед останніх публікацій слід відзначити дослідження управління ресурсним потенціалом в умовах воєнного стану, здійснені вченими Національного інституту стратегічних досліджень, які відзначають необхідність розробки «...концептуальних, інструментальних, прикладних компонентів забезпечення стійкого розвитку реального сектора економіки України в умовах війни та повоєнного відновлення з урахуванням наявних викликів та можливостей» та висвітлюють комплекс заходів, спрямованих на удосконалення управління використанням ресурсного потенціалу, зокрема земельних ресурсів сільськогосподарського призначення [15, с. 28-35].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність численних досліджень проблеми, пов'язаної з формуванням ресурсного потенціалу аграрних підприємств, та доволі високий рівень системності і комплексності цих досліджень, недостатньо уваги приділено аналітичному аспекту, який враховує функціонування ресурсного потенціалу аграрних підприємств як комплексу взаємопов'язаних системних елементів, що формуються під впливом чинників природнього, біологічного, матеріально-технічного характеру та людського фактора. Доцільно обґрунтувати методичні підходи до визначення ступеня досягнення потенційно можливих показників використання ресурсного потенціалу підприємства та окремих його складових. Це дасть уяву про наявні резерви та можливість підвищення ефективності управління використанням ресурсного потенціалу.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). В процесі дослідження переслідувалась мета обґрунтувати методичний підхід до розрахунку потенційно можливих показників ефективності використання ресурсного потенціалу із застосуванням економіко-статистичного методу. Для досягнення поставленої мети передбачається виконання таких завдань:

– проаналізувати динаміку показників ефективності використання ресурсного потенціалу аграрного підприємства;

- встановити потенційно можливий рівень показника технологічної ефективності використання наявних ресурсів;
- визначити наявні резерви зростання показника врожайності основних товарних сільськогосподарських культур як первинної основи підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств.

Виконання цих завдань дасть можливість запропонувати методичне забезпечення аналізу ступеня використання ресурсного потенціалу аграрного підприємства, що у свою чергу може використовуватись у прикладному аспекті для обґрунтування стратегії розвитку ресурсного потенціалу та концепції сталого розвитку економіки аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підприємства аграрного сектору економіки України функціонують в умовах посилення глобальних викликів та загроз зовнішнього середовища, негативна дія яких обумовила те, що ресурсний потенціал підприємств не завжди відповідає рівню сучасних технологій, основні засоби багатьох малих і середніх підприємств морально і фізично зношені, існує потреба в значних поточних інвестиціях та капітальних вкладеннях. За умов ускладненого і нестабільного доступу до ринків збуту аграрної продукції, високої залежності результатів діяльності від погодно-кліматичних умов та змін клімату спостерігається низький рівень використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств малого і середнього бізнесу. Незважаючи на кардинальні інституційні трансформації, що були здійснені в процесі аграрної реформи та охопили податкову сферу, відносини власності, земельні і трудові відносини, в аграрному секторі все ще залишається багатоукладний характер економіки на мікрорівні, суттєва диференціація підприємств за рівнем концентрації виробництва та рівнем капіталізації, має місце недостатній рівень державної підтримки. Проблемною залишається ситуація в аграрному секторі у сфері залучення капітальних вкладень, доступу до дешевих кредитних ресурсів. Все це ускладнює процес управління

формуванням і розвитком ресурсного потенціалу аграрних підприємств, особливо у сфері малого і середнього бізнесу. Така ситуація чітко проявляється на мікрорівні в підприємствах різних організаційно-правових форм [16, с. 50-51]. Показники ефективності використання основних виробничих ресурсів та рентабельності діяльності в окремих аграрних підприємствах характеризуються суттєвою варіацією в динаміці (табл. 1).

Рентабельність підприємств малого і середнього бізнесу, до яких належать досліджувані підприємства Півдня України, цілком залежить від стану і дії чинників зовнішнього середовища, адже мета підприємства щодо отримання економічного ефекту в умовах інституційних трансформацій може бути досягнута за умови реалізації товарної частини виробленої аграрної продукції. Саме ці умови протягом періоду воєнного стану виявились несприятливими для аграрних підприємств, які суттєво потерпають від наслідків руйнування традиційних логістичних маршрутів та інфраструктури аграрного ринку, що суттєво зменшили доступ до ринків збуту продукції. На погіршення фінансового стану підприємств суттєво вплинули втрати фінансових результатів від суттєвого збільшення витрат внаслідок зростання тарифів на перевезення, здорожчання енергоносіїв та всіх інших ресурсів для забезпечення аграрного виробництва, загострення диспаритету цін.

Таблиця 1

Динаміка показників ефективності використання ресурсного потенціалу і рентабельності діяльності досліджуваних аграрних підприємств

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення 2024 р. від 2022 р.
ТОВ «ВЕСНА АГРО» Роздільнянського району Одеської області				
Отримано прибутку з розрахунку на:				
- 1 грн активів, грн	0,00	0,07	0,15	0,15
- 1 середньорічного працівника, тис. грн.	0,71	106,00	226,40	225,69
- 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн	90,6	399,5	383,0	292,4
Рівень рентабельності, %	0,26	11,51	15,17	14,91 відсоткових пунктів

ФГ «Сатурн» Первомайського району Миколаївської області				
Отримано прибутку на: - 1 грн активів, грн	0,44	0,31	0,46	0,02
- на 1 середньорічного працівника, тис. грн	516,9	371,3	613,5	96,6
- 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн	4 261,9	833,4	1 135,3	-3121,6
Рівень рентабельності, %	40,4	37,6	38,5	-1,9 відсоткових пунктів
СВК «Родина» Білгород-Дністровського району Одеської області				
Отримано прибутку на: - 1 грн активів, грн	0,50	0,16	0,39	-0,11
- на 1 середньорічного працівника, тис. грн	129,1	48,8	137,4	8,3
- 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн	258,3	92,1	243,3	-15,0
Рівень рентабельності, %	23,9	18,3	17,0	-6,9 відсоткових пунктів)

Розраховано автором за даними фінансової і статистичної звітності підприємств та доповнено за джерелом [16, с. 51]

Попри негативний вплив чинників зовнішнього інституційного середовища: тривалий період воєнного стану в країні, зменшення доступу до ринків збуту внаслідок руйнування логістичної інфраструктури і пов'язані з цим суттєві втрати аграрних підприємств, проблемний характер залучення інвестицій, - діяльність досліджуваних підприємств залишається прибутковою. При цьому суттєва варіація наведених в таблиці 1 показників як у динаміці, так і просторовому вимірі, обумовлена значною динамічністю і різноплановим сполученням всіх складових ресурсного потенціалу та результативних показників діяльності підприємств.

Загальні фінансові результати функціонування підприємств формуються під впливом первинних результатів виробничої діяльності та технологічної ефективності за основними товарними сільськогосподарськими культурами. У СВК «Родина» має місце значна варіація показників урожайності основних товарних культур: озимої пшениці та соняшника (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка врожайності основних товарних сільськогосподарських культур в СВК «Родина» Білгород – Дністровського району Одеської області, з розрахунку на 1 га (ц)

Культури	Роки						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Озима пшениця	47,2	24,4	15,0	46,8	26,8	47,2	36,0
Соняшник	24,7	16,9	13,4	23,2	19,8	19,0	14,0

Побудовано за даними статистичної звітності підприємства

За даними таблиці 2, в окремі роки урожайність озимої пшениці є більш, ніж на 1/3, меншою за максимально одержану врожайність за досліджуваний період. Врожайність соняшника в окремі роки становить майже 1/2 від максимальної, що не може не позначатись негативно на кінцевих результатах діяльності підприємства в окремі роки.

При цьому за показником урожайності озимої пшениці виявлена позитивна закономірність: поліноміальний тренд, побудований за рядом динаміки 7-річного періоду, вказує на те, що з 2021 року тренд подолав екстремальний (мінімальний рівень показника) і надалі має місце тенденція до поступового зростання врожайності цієї культури (рис. 1).

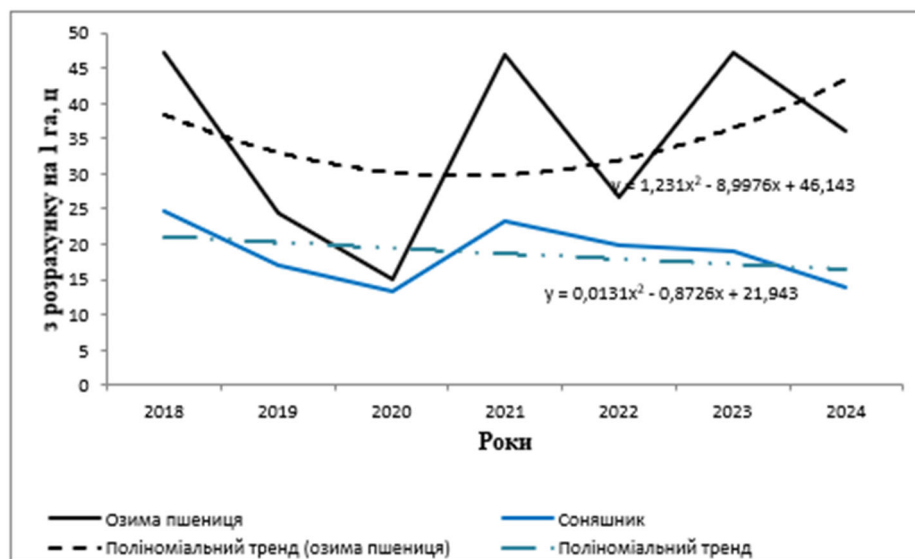

Рис. 1. Динаміка врожайності озимої пшениці та соняшника в СВК «Родина» Білгород – Дністровського району Одеської області

Джерело: побудовано автором за даними таблиці 2

Натомість врожайність соняшника, за поліноміальним трендом, повільно продовжує тенденцію до зменшення, незважаючи на наявний агротехнічний потенціал даної культури.

У фермерському господарстві «Сатурн» Первомайського району Миколаївської області теж має місце варіація показників урожайності основних товарних культур, хоч і в меншій мірі, ніж в СВК «Родина» (табл. 3). У даному підприємстві майже щороку досліджуваного п'ятирічного періоду (крім 2021 року по озимій пшениці) мало місце перевищення показників урожайності над показниками СВК «Родина». При цьому також має місце суттєвий розмах варіації. Так, врожайність озимої пшениці протягом досліджуваного періоду коливалась в межах від 25,7 до 60,0 ц з розрахунку на 1 га, соняшника - від 16,0 до 31,2 ц з 1 га. Така варіація первинного показника, що характеризує ступінь використання ресурсного потенціалу підприємства, у свою чергу обумовлює варіацію показників фінансових кінцевих результатів діяльності та рентабельності господарства.

Таблиця 3

Динаміка врожайності основних товарних сільськогосподарських культур у
ФГ «Сатурн» Первомайського району Миколаївської області,
з розрахунку на 1 га (ц)

Культури та показник порівняння	Роки				
	2020	2021	2022	2023	2024
Озима пшениця	25,7	42,2	40,4	57,8	60,0
Відхилення від показника СВК «Родина»	10,0	- 4,6	13,6	10,6	24,0
Соняшник	16,0	31,2	25,6	24,9	21,8
Відхилення від показника СВК «Родина»	2,6	8,0	5,8	5,9	7,8

Побудовано за даними статистичної звітності підприємства

У той же час протягом трьох заключних років п'ятирічного періоду дослідження мало місце зменшення ступеня варіації показника врожайності. При цьому врожайність озимої пшениці демонструє тенденцію до зростання, у той час як урожайність соняшника навпаки тяжіє до зменшення.

Порівняння показників досліджуваних підприємств вказує на те, що вищої ефективності використання виробничих ресурсів досягають підприємства з вищими показниками технологічної ефективності, яка у першу чергу характеризується показниками урожайності в рослинництві з огляду на спеціалізацію цих підприємств на вирощуванні сільськогосподарських культур. Таким чином, аналіз даного показника в досліджуваних підприємствах (табл. 2-3) та виявлення його потенційно можливого рівня дасть можливість виявити наявні резерви підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу.

Порівняння показників СВК «Родина» та ФГ «Сатурн» дозволяє зробити висновок, що в цілому у фермерському господарстві має місце вищий рівень врожайності основних прибуткоутворюючих культур товарного значення: озимої пшениці та соняшника. За даними таблиці 1, у фермерському господарстві «Сатурн» має місце й вищий рівень рентабельності, як результат вищої технологічної ефективності виробництва продукції аналізованих культур порівняно з СВК «Родина».

Для оцінки ступеня досягнутого рівня використання потенційно можливої врожайності може бути рекомендований методичний підхід, заснований на теорії середніх величин та статистичному прийомі визначення середньої прогресивної врожайності як одного з видів середньої хронологічної [17, с.68] або визначеної за прийомом розрахунку середньої геометричної.

Для визначення середньої прогресивної величини необхідно встановити кількість кращих (вищих) показників врожайності, що будуть обрані для розрахунку (k). Цей параметр залежить від кількості спостережень - T (кількість років досліджуваного періоду).

За формулою (1) визначено параметр k :

$$k = \sqrt{T} \quad , \quad (1)$$

де T – кількість років досліджуваного періоду врожайності для відповідного підприємства.

Таким чином, кількість максимальних показників врожайності СВК «Родина» має становити 3 показника, для ФГ «Сатурн» - 2 показника.

За обраними максимальними показниками врожайності розраховується потенційна врожайність (2) для кожного підприємства як середня прогресивна:

$$Y_{\text{потенц.}} = \sqrt[k]{Y_1 \times Y_2 \times \dots \times Y_k}, \quad (2)$$

де $Y_{\text{потенц.}}$ – потенційно можлива врожайність з 1 га, ц;

Y_1, Y_2, \dots, Y_k – максимальні показники врожайності з 1 га за досліджуваний період, ц.

Після визначення показника потенційної врожайності може бути визначений невикористаний за відповідний рік резерв підвищення врожайності (3):

$$P = Y_{\text{потенц.}} - Y_{i \text{ факт.}}, \quad (3)$$

де P – резерв підвищення врожайності;

$Y_{i \text{ факт.}}$ - фактична врожайність за відповідний (і-й) рік досліджуваного періоду з 1 га, ц.

Результат відповідних розрахунків за викладеною методикою наведено в таблиці 4.

Таблиця 4

Розрахунок показників потенційної врожайності досліджуваних підприємств

Показники	СВК «Родина»	ФГ «Сатурн»
T- кількість років досліджуваного періоду	7	5
k – кількість максимальних значень аналізованого показника для розрахунку його потенційного значення	$k = \sqrt{7} \approx 3$	$k = \sqrt{5} \approx 2$
Потенційна врожайність з 1 га, ц: - озима пшениця	$Y_{\text{потенц.}} = \sqrt[3]{47,16 \times 47,2 \times 46,8} = 47,2$	$Y_{\text{потенц.}} = \sqrt[2]{57,8 \times 60,0} = 58,9$

- соняшник	$Y_{\text{потенц.}} = \sqrt[3]{24,7 \times 23,2 \times 19,8} = 22,5$	$Y_{\text{потенц.}} = \sqrt[3]{31,2 \times 25,6 \times \dots} = 28,3$
Резерв зростання врожайності для 2024 р. з 1 га, ц :	11,2	-1,1
- озима пшениця		
- соняшник	8,5	-5,8

Джерело: розраховано автором за даними таблиць 2-3 та статистичної звітності підприємств

За наведеними в таблиці 4 розрахунками, виявлені суттєві відхилення фактичної врожайності озимої пшениці та соняшника від потенційних показників в СВК «Родина». У той же час є й позитивний приклад фермерського господарства «Сатурн», яке демонструє у 2024 році перевищення фактичних показників урожайності над потенційно можливими.

Наочно виявлений резерв підвищення врожайності може бути представлений за допомогою графічного прийому на прикладі СВК «Родина». На рисунку 2 представлено фактичну врожайність озимої пшениці та резерв її підвищення за досліджуваний період для СВК «Родина».

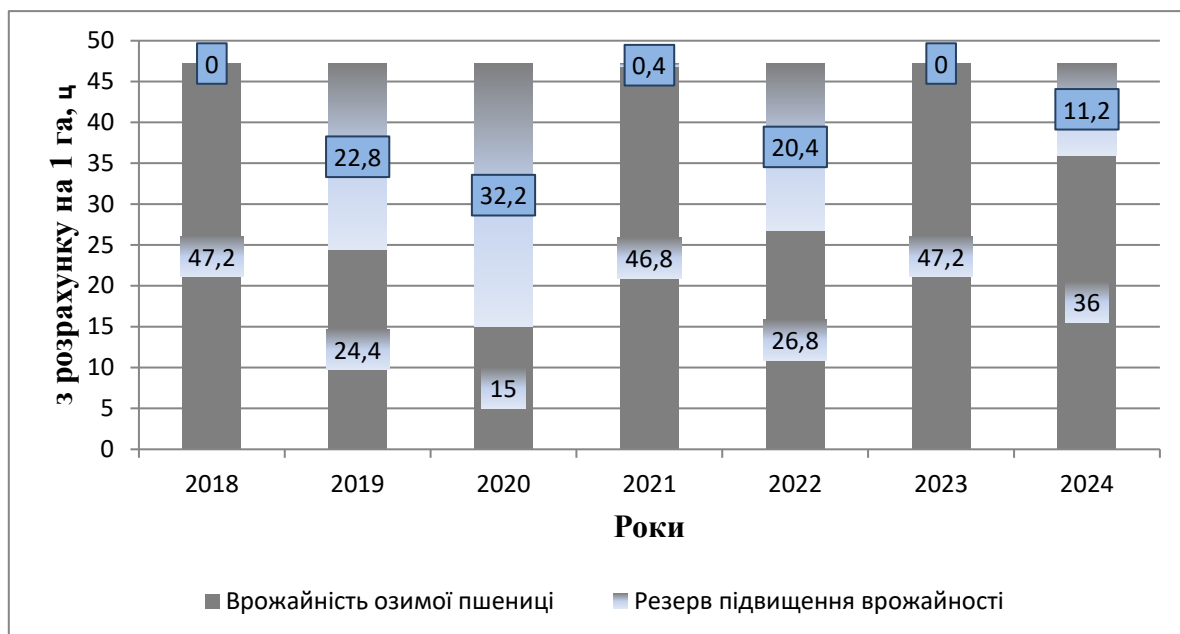

Рис. 2. Фактична врожайність озимої пшениці та резерв її підвищення в СВК «Родина» Білгород – Дністровського району Одеської області

Джерело: побудовано автором за даними таблиці 2

Розрахований резерв підвищення врожайності озимої пшениці та соняшнику дає можливість визначити й резерви зростання кінцевих фінансових результатів від виробництва і реалізації продукції цих основних товарних культур досліджуваного підприємства (табл. 5).

Дані таблиці 5 демонструють послідовність розрахунку показників недоотриманого доходу і валового прибутку від реалізації продукції основних товарних культур досліджуваного сільськогосподарського виробничого кооперативу як наслідку невикористаного потенціалу підприємства щодо формування фактичної врожайності. Наведені в таблиці 5 розрахунки вказують на значні резерви зростання як первинного результату виробничої діяльності аграрного підприємства – валового збору сільськогосподарських культур, що займають провідну роль у формуванні доходу від реалізації та валового прибутку.

Таблиця 5

Резерв зростання доходу та валового прибутку від реалізації зерна озимої пшениці та насіння соняшнику в СВК «Родина» у 2024 р.

Показники	Зерно озимої пшениці	Насіння соняшнику
Резерв підвищення врожайності з 1 га, ц	11,2	8,5
Посівна площа, га	3667	1760
Недоотриманий валовий збір, ц	41070	14960
Ціна реалізації 1 ц зерна, грн	685,69	1665,24
Собівартість 1 ц реалізованої продукції, грн	577,10	1433,95
Недоотриманий дохід від реалізації, тис. грн	28162	24912
Недоотриманий валовий прибуток, тис. грн	4460	3460

Джерело: розраховано автором за даними таблиці 4 та статистичної звітності підприємства

Так, за умови реалізації недоотриманого валового збору проаналізованих товарних культур, сільськогосподарський виробничий кооператив «Родина» міг би додатково отримати майже 4,5 млн грн валового прибутку від реалізації зерна озимої пшениці та майже 3,5 млн грн валового прибутку від реалізації насіння соняшнику.

У свою чергу це свідчить про значний невикористаний ресурсний потенціал підприємства та необхідність пошуку шляхів зниження залежності результатів діяльності аграрних підприємств від впливу випадкових чинників та реалізації потенційних можливостей, що формуються наявними в підприємствах ресурсами.

Висновки. В ході проведеного дослідження на основі застосування статистичного прийому визначення середньої прогресивної величини демонструється приклад розрахунку потенційно можливої врожайності основних товарних сільськогосподарських культур як показника технологічної ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства. Проведений порівняльний аналіз досліджуваних аграрних підприємств демонструє, що в господарствах з вищим рівнем урожайності основних прибуткоутворюючих сільськогосподарських культур спостерігається й вищий рівень економічної ефективності використання ресурсного потенціалу.

Розрахунок показника потенційної врожайності та визначення абсолютного відхилення від даного рівня фактичного показника дає можливість визначити наявні резерви підвищення не лише показника врожайності, а й збільшення фінансових результатів реалізації продукції аналізованих культур.

Поєднання прийому визначення потенційного рівня показників ефективності використання ресурсного потенціалу з графічним прийомом дає можливість отримати аналітичні дані, що є основою для пошуку шляхів підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств та розробки стратегії його формування як важливого напрямку подальших наукових пошуків у розв'язанні проблеми управління розвитком аграрного ресурсного потенціалу.

Список використаних джерел

1. Суліма Н. М., Гуцул Т. А., Боровик Н. В. Формування ресурсного потенціалу аграрних підприємств в умовах інноваційного розвитку. Економіка і

суспільство. 2024. Випуск № 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-47>

2. Степаненко С.В. Ресурсний потенціал аграрних підприємств: елементи та особливості їх поєднання в сучасних умовах. Ефективна економіка. №2. 2022. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10039> (дата звернення: 22.12.2025). DOI: 10.32702/2307-2105-2022.2.96

3. Саламін О., Поперечний С. Актуальні проблеми формування та ефективного використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств в умовах турбулентного ринкового середовища. 2024. *Економіка та суспільство*, (62). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-107>

4. Пристуга В.І. Теоретико-методичні основи структурної декомпозиції ресурсного потенціалу підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. 2020. № 5. С.156–160. DOI: <https://www.doi.org/10.31891/2307-5740-2020-286-5-28>

5. Андрійчук В.Г. Теоретико-методологічне обґрунтування ефективності виробництва/ Економіка АПК, 2015. № 5. С. 52-63.

6. Вініченко І.І., Сорока Ю.О. Ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 22. С. 34–37.

7. Трегобчук В.В., Юзепович А.М., Крисанов Д.І. та інші Відтворення та ефективне використання ресурсного потенціалу АПК. За ред. В. М. Трегобчука. Київ, 2003. 34 с.

8. Петренко О., Македонський А. Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу в сільському господарстві. Аграрна економіка. 2018. Т. 1. № 1–2. С.44–55

9. Стахів О. А, Адамчук Т.Л. Ефективність використання потенціалу сільськогосподарських підприємств. Ефективна економіка. № 3, 2016. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5786>

10. Згурська О.М. Особливості формування ресурсного потенціалу аграрних підприємств в умовах інформаційного суспільства. Економіка і суспільство. 2016. №7 URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/7_ukr/56.pdf

11. Шевченко А., Петренко О., Нікіфорчук М. Ресурсний потенціал аграрних підприємств як основа інноваційної диверсифікації діяльності. Acta Academiae Beregsasiensis. Economics. 2025. Випуск 8. С. 298-311. DOI 10.58423/2786-6742/2025-8-297-311

12. Матвеев П. М. Державне регулювання у сфері підвищення продуктивності використання ресурсного потенціалу аграрного сектора. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2019. № 4. С. 51-57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apie_2019_4_11

13. Кустріч Л.О. Сучасний стан системи управління ресурсним потенціалом сільськогосподарських підприємств. Економіка та держава. 2018. № 1. С. 40-44.

14. Смолич Д., Тимошук І. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, складові та модель управління в сучасних умовах господарювання. *Економічний простір*, 2020 (153), С. 75-82. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/153-14>

15. Пріоритети розвитку реального сектора в умовах війни та повоєнного відновлення економіки України : аналіт. доп. Собкевич О.В., Шевченко А.В., Русан В.М. та ін.; за загальн. ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2024. 104 с. <https://doi.org/10.53679/NISSanalytrep.2024.03>

16. Дога-Мирзак М.В., Чернов М.Г. Чинники підвищення ефективності управління використанням ресурсного потенціалу аграрних підприємств в умовах інституційних змін. Браславські читання. Економіка ХХІ століття: національний та глобальний виміри: Збірник матеріалів III Міжнародної наукової-практичної конференції, 06 листопада 2025 року. Одеса, ОДАУ. 2025. С. 48-52

17. Костюк В.О., Мількін О.І., Славута О.І. Статистика: підручник. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. 204 с.